

Lekce 9

Gramatická látka

Deklinace: Konsonantické kmeny ražené

Odkaz na gramatiku

§§ 153-156

1. Platón o mužích, kteří by ve státě jím navrhovaném měli úlohu „strážců“:

Φιλόσοφος δὴ καὶ ἰσχυρὸς τὴν φύσιν¹ ἔσται οὗτος, ὃς μέλλει καλὸς κάγαθὸς ἔσεσθαι φύλαξ. — Μέθης δὲ τοὺς τοιούτους φύλακας ἀπέχεσθαι δεῖ· τοῖς γὰρ ἄλλοις που μᾶλλον ἐγχωρεῖ² ἢ τοῖς φύλαξι(ν) διὰ μέθην μὴ γιγνώσκειν, ὅπου γῆς εἰσιν. γελοῖον γὰρ τὸν γε φύλακα φύλακος δεῖσθαι. (Plat. Rep. 376c a 403e)

2. Ἐπεὶ δὲ ἐθεάσατό τις ἐν πίνακι γραπτῷ Λακεδαιμονίους ὑπὸ Ἴ�θηναίων σφαττομένους καὶ ἔλεγεν· « Ἄνδρείοι γ' Ἀθηναῖοι», Λακεδαιμόνιος τις « Ἐν τῷ πίνακι» εἶπεν. (Plut. Apophth. Lac., Mor. 232 E)

3. Platónův Prótagorás o výchově:

Ἐκ παίδων³ μικρῶν⁴ ἀρξάμενοι καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν⁵ οἱ ἀγαθοί, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς· παρὰ γὰρ ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον⁶ διδάσκουσι τοὺς παῖδας καὶ ἐνδείκνυνται⁷, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρόν, καὶ τότε μὲν ὄσιον, τότε δὲ ἀνόσιον. (Plat. Prot. 325 c)

4. Ἦλικα ὁ παλαιὸς λόγος (λέγει) τέρπειν τὸν ἦλικα. ἢ γὰρ χρόνου ἰσότης ἐπ' ἴσας ἡδονὰς ἄγει καὶ δι' ὁμοιότητα φιλίαν παρέχεται. ἐκ τούτου⁸ οὐ θαυμάζομεν, εἰ παῖδες παισι(ν) συνεῖναι ἐθέλουσι. (Plat. Phaedr. 240 c)

5. Platón o učení:

Οὐδὲν μάθημα μετὰ δουλείας τὸν ἐλεύθερον χρὴ μαθηθῆναι. οἱ μὲν γὰρ τοῦ σώματος πόνοι βία πονούμενοι⁹ χειρόν¹⁰ οὐδὲν τὸ σῶμα ἀπεργάζονται, ψυχῇ δὲ βίαιον οὐδὲν ἐμμένει μάθημα. μὴ τοίνυν βία τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασι τρέφε, ἀλλὰ παίζοντας. (Plat. Rep. 536 e)

¹ ak. sg. substantiva ἢ φύσις 'fyzická nebo duševní vlastnost'

² ἐγχωρεῖ 'je dovoleno, je přípustné'

³ ἐκ παίδων 'od dětství'

⁴ μικρός variantní podoba adj. μικρός

⁵ νουθετῶ, -εῖν 'upozorňovat, napomínat' (dosl. 'klást na srdce')

⁶ ἕκαστον společný přívlastek substantiv ἔργον a λόγον

⁷ ἐνδείκνυνται 3. pl. ind. prés. (sloveso zpravidla vystupuje jako deponentní) 'ukazují, vysvětlují'

⁸ ἐκ τούτου 'z toho důvodu, proto'

⁹ πονούμενοι ptc. prés. medpas. slovesa πονῶ, -εῖν 'namáhat se, vykonávat (práci), trpět'

¹⁰ χειρόν ak. sg. n. komparativu adj. 'horší'; ve funkci adv. 'hůř'

6. Pausániūn popis Diovy sochy v Olympii:

Φειδίαν δὲ τὸν ἐργασάμενον τὸ τοῦ Διὸς¹¹ ἄγαλμα εἶναι (λέγουσιν), καὶ τὸ ἐπίγραμμα¹²
τὸ ὑπὸ τοῖς τοῦ Διὸς ποσὶν ἐστὶν εἰς μαρτυρίαν·

ΦΕΙΔΙΑΣΧΑΡΜΙΔΟΥΥΙΟΣΑΘΗΝΑΙΟΣΜΕΠΟΙΗΣΕ (Paus. 5, 10,2)

7a. Γλαῦκα εἰς Ἀθήνας (κομίζεις). (Lucian. Nigr. 1,1)

7b. Ἑλλάδος Ἑλλάς Ἀθηναί. (Anth. Pal. 7, 45)

7c. Αἱ ἐλπίδες βόσκουσι¹³ τοὺς κενοὺς βροτῶν. (Men. Sent. 51; ed. Jäkel)

Slovní zásoba

1.	ἰσχυρός, -ά, -όν	mocný	validus, potens
	ἔσομαι	budu	ero
	ἔσται	bude	erit
	μέλλω, -ήσω, -ησα, —, —, —	chtít, hodlat, mít	-urus esse, -ndus esse
	ὁ φύλαξ, -κος	strážce	custos
	ἡ μέθη, -ης	opilst	ebrietas
	τοιοῦτος, -αῦτη, -οὔτο(ν)	takový	talis, huiusmodi
	γελοῖος, -οῖα, -οῖον	žertovní	ridiculus
	ὅπου	kde	ubi
	δέομαι, δεήσομαι, δεδέημαι, ἐδεήθη	potřebovat, žádat	egere, opus alci esse, rogare
2.	θεῶμαι, -ᾶσθαι, -ᾶσομαι, -ασάμην, -αμαι, —	dívat se	spectare
	γράφω, γράψω, ἔγραψα, γέγραφα, γέγραμμαι, ἐγράφη	psát, kreslit	scribere, pingere
	γραπτός, -ή, -όν	napsaný, nakreslený	scriptus, pictus
	ὁ πίναξ, -κος	deska, obraz	tabula
	σφάττω, σφάζω, -αξα, -αχα, -αγμαί, -άγη	zabít	occidere
3.	ὁ παῖς, παιδός	chlapec	puer
	ἡ παῖς, παιδός	dívka	puella

¹¹ τοῦ Διός gen. vl. jména ὁ Ζεὺς

¹² τὸ ἐπίγραμμα 'nápis'

¹³ βόσκω 'živít, sytit'

	ἄρχομαι, ἄρξομαι, ἡρξάμην, ἡργαί, —	začínat	incipere
	ἡ τροφός, -οῦ	kojrná, chůva	altrix, nutrix
	ὁ παιδαγωγός, -οῦ	vychovatel	paedagogus
	διαμάχομαι, διαμαχοῦμαι, διεμαχεσάμην, δια- μεμάχημαι, —	usilovat, bojovat	dimicare
	ὅπως	aby, jak (jen)	ut
	ὡς (se superl.)	co, co možná nej-	ut
	ὁ βέλτιστος	nejlepší	optimus
	παρά (ak.)	při, u, skrz	penes, per
	αἰσχρός, -ά, -όν	ošklivý, hanebný	foedus, turpis
4.	ὁ ἥλιξ, -κος	vrstevník	coetaneus
	παλαιός, -ά, -όν	starý	antiquus, vetus
	τέρπω, τέρψω, ἔτερψα, —, —, — (ak.)	dělat radost, potěšení	laetari
	ἴσος, -η, -ον	rovný, shodný, stejný	aequus
	ἡ ἰσότης, -τος	rovnost	aequitas
	ὅμοιος, -α, -ον	podobný	similis
	ἡ ὁμοιότης, -τος	podobnost	similitudo
	παρέχω, παρασχῆσω, -έσχον, -έσχηκα, —, —	poskytovat	praebere
	θαυμάζω, -άσομαι, -ασα, -ακα, -ασμαι, -άσθη	obdivovat	admirari
5.	τὸ μάθημα, -ατος	učení, věda, vědění	studium, disciplina
	τὸ σῶμα, -τος	tělo	corpus
	ἡ βία, -ας	síla, divokost	vis, violentia
	βίαιος, -α, -ον	divoký, násilný	violens
	ἐργάζομαι, -άσομαι, -ασάμην, εἴργασμαι, εἰργάσθη	pracovat, zhotovit	operari
	ἀπεργάζομαι, -άσομαι, -ασάμην, -εἴργασμαι, -εἰργάσθη	dokončit, dodělat	conficere
	τοῖνον	a tak, tedy	igitur, ergo
	παίζω, -σω, -σα, —, —, —	hrát si, žertovat	ludere
6.	τὸ ἄγαλμα, -ατος	obraz, socha (boha)	simulacrum, statua (dei)
	ὁ πούς, ποδός	noha	pes
	ἡ μαρτυρία, -ίας	svědectví, důkaz	testimonium
7a.	κομίζω, -ιῶ, -ισα, -ικα, -ισμαι, -ίσθη	přinést, obstarat	portare
	ἡ γλαῦξ, -κός	sova	ulula
7c.	ἡ ἐλπὶς, -ίδος	naděje	spes
	κενός, -ή, -όν	prázdný	vacuus

ὁ βροτός, -οῦ

smrtelník, člověk

mortalis

Cvičení

1. Vyhledejte v lekci 9, 1 všechny tvary substantiva φύλαξ a doplňte tvary chybějící.

2.

a) Skloňujte paralelně tvary:

ἡ γλαυῦξ, γλαυκός — ὁ γύψ, γυπός (sup).

b) Skloňujte:

• τὸ σῶμα • ὁ πούς

3.

a) Určete pád, číslo a vytvořte nom. sg:

• παισίν • ἐλπίδι • πίνακας • ἐσθῆτα (oblečení) • γλαυξίν • Ἑλλάδι • μαθήματα • ποσί
• γράμμασι (písmeno) • φύλακα • Ἰσραβες (Arab) • ἥλικας • Κύκλωπος (Kyklop)

b) Uspořádejte tato substantiva podle kmenového zakončení.

c) Všimněte si rozdílu mezi dvěma možnými způsoby tvoření nom. sg. u konsonantické deklinace.

4. Podle vzoru vytvořte analogicky substantiva k následujícím adjektivům a odhadněte jejich význam:

ἴσος — stejný ὁμοῖος — stejný, podobný
ἰσότης — rovnost ὁμοιότης — podoba

• ἴδιος • ὄσιος • πρᾶος (míný, rokojný) • κακός • νέος (mladý, nový) • δεξιός

5. Vyložte etymologii slov:

• pedagogický • matematický • epigram

6. Doplňte věty tak, že z větných úseků uvedených v části b) vyberete ten, který odpovídá kontextu, a věty přeložte:

a) φύλακες οὐ δέονται • μὴ βία ... τρέφε • ψυχῆ βίαιον (vynucený) ... • παῖς ... συνείναι ἐθέλει • ... ἡμᾶς τέρπει (τέρπω 'těšit').

b) τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασι • ἀγάλματα • φυλάκων • παιδί • οὐδὲν ἐμμένει μάθημα.

7. Přeložte a vysvětlete základní významy genitivu:

a) τοιαῦτα κρίνειν οὐ νεανίου, ἀλλ' ἐμπείρου (zkušený) δικαστοῦ ἐστίν.

b) μέθης (opilost) τοὺς φύλακας ἀπέχεσθαι δεῖ.

c) γελοῖον τὸν φύλακα φύλακος δεῖσθαι.

d) οὐ γινώσκουσιν, ὅπου γῆς εἰσιν.

8. Přeložte se zřetelem na správný význam předložek:

• οἱ ξένοι διὰ πολεμίας χώρας πορεύονται. • διὰ ποίαν αἰτίαν τοὺς ἀνθρώπους φεύγεις;
 • οὗτοι διὰ μέθην οὐ γινώσκουσιν. • ἡ χρόνου ἰσότης δι' ὁμοιότητα φιλίαν παρέχεται.
 • πλησιάζουσι τῇ θαλάττῃ διὰ πολλοῦ χρόνου. • δι' ἡμῶν (τῶν νόμων) ἔλαβε τὴν μητέρα σου ὁ πατήρ.

9. Gramaticky určete následující tvary, přeložte a utvořte 1. sg. prez. ind.:

• ἔμαθεν • ἦλθε • ἐπυθόμην • κατέπεσεν • εἶπεν • ἄπελθε • ἀπέθανε • προείλετο • εἶδομεν
 • ἀπέσχοντο.

10. Přeložte

1. Platón soudí, že strážcové se musí vyvarovat opilosti, protože by bylo směšné, aby sami potřebovali strážce. 2. Co je na těch obrazech? Na tomto vidím sovu, na tamtom orla. Nemáš snad z těch zvířat radost? 3. Myslím, že učitelé nemohou učit děti násilím, protože takové vědomosti v duši nezůstávají. 4. Athéna dávala lidem naději na vítězství. Těla ani duše otroků se neliší od těl a duší jejich pánů. 5. Vychovatelé učí děti svých pánů a snaží se o to, aby se nedopouštěly chyb, aby se co nejlépe naučily a byly co nejlepší.